

Bożena Tańska-Hus

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

DZIERŻAWA ROLNICZA JAKO SYSTEM GOSPODAROWANIA NA GRUNTACH PO BYŁYCH PGR

AGRICULTURAL LEASE AS A SYSTEM OF LAND MANAGEMENT IN POST-STATE FARMS

Słowa kluczowe: dzierżawa, produkcja roślinna, produkcja zwierzęca, system gospodarczy
Key words: lease, plant production, animal production, farming system

Synopsis. Przedstawiono problematykę rozwoju gospodarstw opartych na dzierżawie gruntów po zlikwidowanych PGR. Przeprowadzono badania ankietowe wśród dzierżawców Dolnego Śląska. Uzyskane informacje dotyczyły struktury organizacji gospodarstw.

Wstęp

W wyniku procesu przekształceń własnościowych i strukturalnych w rolnictwie państwowym wieloprzestrzenne PGR uległy likwidacji. Ogółem na terenie kraju zlikwidowano 1666 pgr, natomiast na terenie woj. dolnośląskiego – 141. Od początku działalności do końca 2007 r. Agencja przyjęła ze wszystkich źródeł do Zasobu WRSP 4723,1 tys. ha, w tym głównie z państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej – 376,2 tys. ha (80%). Na terenie woj. dolnośląskiego grunty przejęte z tego tytułu stanowiły 391,7 tys. ha (81% ogółu przejętych gruntów) [Raport 2008]. Grunty te w zdecydowanej większości zostały zagospodarowane w drodze dzierżawy. Dzierżawa tych gruntów pozwoliła na powiększenie powierzchni gospodarstw indywidualnych oraz powstanie nowych wielkoobszarowych gospodarstw.

Metodyka badań

Za podstawę wyboru gospodarstw do badań posłużył wykaz dzierżawców nieruchomości przejętych do Zasobu Skarbu Państwa przez Oddział Terenowy AWRSP we Wrocławiu. Gospodarstwa do badań wybrano w sposób celowo-losowy. Ogółem wybrano 100 gospodarstw. Teren badań podzielono na dwie grupy, a mianowicie na region legnicko-wrocławski oraz region jeleniogórsko-wałbrzyski, a następnie zestawiono łącznie dane do określenia sytuacji w województwie dolnośląskim. Podział na dwa regiony zastosowano w odniesieniu do zbliżonych warunków klimatyczno-glebowych. Tereny Wrocławia i Legnicy są nizinne i posiadają bardzo zbliżone warunki rolnicze. Natomiast okolice Wałbrzycha i Jeleniej Góry należą do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, czyli ONW. Gospodarstwa podzielono według powierzchni dzierżawionej i utworzono trzy grupy: I – 5,01-10, II – 10,01-30 i III – 30,01-100 ha. Materiały źródłowe zebrano przy zastosowaniu metody ankietowej. Przy opracowaniu materiałów pierwotnych wykorzystano metodę analizy ekonomicznej I stopnia wg. Kopcica [1985] oraz metodą opisowo-porównawczą. Wyniki badań podano za pomocą średniej arytmetycznej oraz wskaźnika procentowego. Zakres czasowy badań obejmuje lata 2006-2007.

Wyniki badań

Wybrane do badań gospodarstwa są obiektami, w których działalność rolnicza jest prowadzona na gruntach własnych i dzierżawionych lub tylko na gruntach dzierżawionych. Dzierżawcami gospodarstw są osoby fizyczne. W tabeli 1 przedstawiono strukturę powierzchni badanych gospodarstw. Na podstawie danych można zauważyć, iż średnia powierzchnia ogółem w grupie I w dwóch regionach (legnicko-wrocławskim i jeleniogórsko-wałbrzyskim) oraz w województwie dolnośląskim jest zbliżona i oscyluje w okolicy 20 ha. Podobnie w tej grupie przedstawia się sytuacja

dotycząca średniej powierzchni dzierżawionych gruntów i tak np. w regionie legnicko-wrocławskim wynosi 8,29 ha, a w całym województwie – 7,98 ha. W grupie II średnia powierzchnia ogółem w województwie dolnośląskim wynosi 43,36 ha, a średnia powierzchnia dzierżawionych gruntów – 22 ha, co stanowi 50,73% ogólnej powierzchni. W grupie III średnia powierzchnia ogółem oscyluje w granicach 79,60 ha – region legnicko-wrocławski, a 82,75 ha – region jeleniogórskiego-wałbrzyski. W grupie obszarowej 10,01-30,00 ha w obu regionach i w całym województwie udział powierzchni dzierżawionej zamyka się w przedziale od 46,83 do 56,00%. Okazuje się jednak, iż w grupie III udział powierzchni dzierżawionej jest największy i wynosi ponad 70% (tab. 1).

Tabela 1. Powierzchnia badanych gospodarstw

Wyszczególnienie		Grupa I 5,01-10,0 ha	Grupa II 10,01-30 ha	Grupa III 30,01-100 ha
Powierzchnia ogółem [ha]	legnicko-wrocławski	20,04	49,85	79,60
	jeleniogórsko-wałbrzyski	20,13	36,88	82,75
	woj. dolnośląskie	20,08	43,36	81,17
Powierzchnia dzierżawiona [ha]	legnicko-wrocławski	8,29	23,34	61,82
	jeleniogórsko-wałbrzyski	7,67	20,65	59,54
	woj. dolnośląskie	7,98	22,00	60,68
Udział powierzchni dzierżawionej [%]	legnicko-wrocławski	41,34	46,83	77,66
	jeleniogórsko-wałbrzyski	38,13	56,00	71,96
	woj. dolnośląskie	39,73	50,73	74,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

We wszystkich grupach można zauważyć jedną tendencję, im większa powierzchnia gospodarstwa, tym większy udział dzierżawionych gruntów w ogólnej powierzchni gospodarstwa.

W strukturze użytków rolnych możemy również zauważyć pewne prawidłowości. Dotyczą one przewagi gruntów ornych, które stanowią około 80% we wszystkich grupach w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim, ponad 90% w grupie I i III oraz 80,65% w grupie II w regionie legnicko-wrocławskim. Na Dolnym Śląsku około 87% stanowią grunty orne w grupie I i III, natomiast w grupie II – 79,46%. Warto także zwrócić uwagę, że mniejszy udział GO w strukturze użytków rolnych w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim wynika ze znacznego udziału łąk i pastwisk we wszyst-

Tabela 2. Struktura dzierżawionych użytków rolnych w poszczególnych regionach i w województwie dolnośląskim

Wyszczególnienie		Grupa I 5,01-10,0 ha		Grupa II 10,01-30 ha		Grupa III 30,01-100 ha	
		ha	%	ha	%	ha	%
Grunty orne	legnicko-wrocławski	7,01	93,97	18,80	80,65	57,50	93,01
	jeleniogórsko-wałbrzyski	5,63	79,76	16,14	78,12	47,92	80,48
	woj. dolnośląskie	6,26	87,13	17,18	79,46	52,71	86,87
Łąki	legnicko-wrocławski	0,25	1,34	4,43	18,96	3,91	6,32
	jeleniogórsko-wałbrzyski	1,18	15,42	2,20	10,64	3,85	6,47
	woj. dolnośląskie	0,90	8,11	2,92	15,06	3,88	6,39
Pastwiska	legnicko-wrocławski	0,20	1,34	0,00	0,00	0,10	0,16
	jeleniogórsko-wałbrzyski	0,92	3,95	1,32	6,37	6,09	10,22
	woj. dolnośląskie	0,47	2,60	1,32	2,99	3,09	5,10
Inne UR	legnicko-wrocławski	0,83	3,35	0,10	0,39	0,31	0,50
	jeleniogórsko-wałbrzyski	0,06	0,87	1,01	4,88	1,68	2,83
	woj. dolnośląskie	0,24	2,16	0,58	2,49	1,00	1,64
Razem UR	legnicko-wrocławski	8,29	100	23,34	100	61,82	100
	jeleniogórsko-wałbrzyski	7,67	100	20,65	100	59,54	100
	woj. dolnośląskie	7,98	100	22,00	100	60,68	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

kich grupach obszarowych, które stanowią łącznie ponad 15% w strukturze użytków. Co prawda w regionie legnicko-wrocławskim w grupie obszarowej 10,01-30,0 ha udział łąk również jest duży i stanowi 18,96%. Inne UR w badanych grupach oraz regionach wynoszą mniej niż 5% w zależności od grupy i regionu. W całym województwie dolnośląskim przeważają w strukturze UR grunty orne. Pozostałe UR nie przekraczają 3,5% (tab. 2).

W strukturze zasiewów w każdym regionie i w całym województwie przeważają zboża. W regionie legnicko-wrocławskim udział ten jest największy w grupie I i II, gdzie wynosił ponad 80,4% GO, w grupie III był o 10% niższy. W regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim największy udział zbóż odnotowano w grupie II – 76,15% GO, w grupie III był o 0,26% niższy, a najniższy udział był w grupie I – 69,72%. W województwie dolnośląskim w grupie II udział zbóż wynosił 78,44% GO i był najwyższy, a w grupie III wynosił 72,90% GO i był najniższy. Należy również zwrócić uwagę na duży udział rzepaku, głównie w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim, gdzie w grupie I udział ten wynosił 20,55% GO, w grupie II – 19,34% GO, a w grupie III – 21,81% GO. Gdy tymczasem w regionie legnicko-wrocławskim wynosił około 10% GO w grupie I i II oraz 18,02% GO w grupie III. W grupie obszarowej 5,01-10,00 ha można również zauważyć znaczny udział ziemniaków (około 8%) w obu regionach i całym województwie (tab. 3).

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, iż najwyższe plony zbóż uzyskano w regionie legnicko-wrocławskim w grupie III (49,44 dt/ha), w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim w grupie II (28,83 dt/ha) oraz w województwie dolnośląskim w grupie III (36,39 dt/ha). Plony rzepaku w obu regionach i na Dolnym Śląsku o najwyższej wartości odnotowano w I grupie obszarowej i kształtują się od 20,0 do 28,50 dt/ha. Najniższą wartość plonu rzepaku uzyskano w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim o znacznie gorszych warunkach glebowych i klimatycznych niż w regionie legnicko-wrocławskim. We wszystkich grupach obszarowych oraz w obu regionach i województwie dolnośląskim plony ziemniaków wynosiły ponad 200 dt/ha.

Najwyższe plony ziemniaków uzyskiwały gospodarstwa II grupy regionu legnicko-wrocławskiego i na Dolnym Śląsku, gdzie wynosiły ponad 258 dt/ha. W produkcji buraków cukrowych plony kształtowały się od 354 dt/ha w gospodarstwach grupy II regionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego, aż do ponad 483 dt/ha w gospodarstwach grupy III regionu legnicko-wrocławskiego.

W produkcji zwierzęcej w grupie obszarowej 5,01-10,00 ha w regionie legnicko-wrocławskim oraz w województwie dolnośląskim najwyższy udział procentowy w obsadzie inwentarza żywego stanowi trzoda chlewna. I tak w regionie legnicko-wrocławskim trzoda stanowi 73,53%, a na Dolnym Śląsku – 45,25%. Region jeleniogórsko-wałbrzyski w I grupie zdominowany został obsadą owiec, które stanowiły 46,04%. W tej grupie obszarowej drób stanowił około 20%. W II grupie obszarowej duży udział stanowi trzoda oraz bydło. W regionie legnicko-wrocławskim II grupa trzoda stanowiła 57,11%, a bydło – 21,95%, w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim trzoda stanowiła 45,29%, a bydło – 39,01%. W grupie III w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim udział trzody oraz bydła był bardzo zbliżony i w obu przypadkach wynosił około 35%. W regionie legnicko-wrocław-

Tabela 3. Struktura zasiewów w badanych gospodarstwach

Wyszczególnienie		Grupa I	Grupa II	Grupa III
		ha % GO		
Razem zboża	legnicko-wrocławski	80,78	80,40	70,40
	jeleniogórsko-wałbrzyski	69,72	76,15	75,89
	woj. dolnośląskie	75,91	78,44	72,90
Ziemniaki	legnicko-wrocławski	8,85	4,01	1,88
	jeleniogórsko-wałbrzyski	7,19	2,28	0,17
	woj. dolnośląskie	8,12	3,21	1,10
Buraki cukrowe	legnicko-wrocławski	1,00	4,83	9,70
	jeleniogórsko-wałbrzyski	2,54	2,23	2,13
	woj. dolnośląskie	1,68	3,63	6,26
Rzepak	legnicko-wrocławski	9,38	10,76	18,02
	jeleniogórsko-wałbrzyski	20,55	19,34	21,81
	woj. dolnośląskie	14,29	14,72	19,74
Razem GO	legnicko-wrocławski	100,00	100,00	100,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	100,00	100,00	100,00
	woj. dolnośląskie	100,00	100,00	100,00
Łąki i pastwiska	legnicko-wrocławski	2,95	18,96	6,48
	jeleniogórsko-wałbrzyski	19,37	17,50	20,83
	woj. dolnośląskie	10,85	18,28	13,52
Razem UR	legnicko-wrocławski	100,00	100,00	100,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	100,00	100,00	100,00
	woj. dolnośląskie	100,00	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 4. Poziom plonów w badanych gospodarstwach

Wyszczególnienie		Grupa I	Grupa II	Grupa III
		plon [dt/ha]		
Razem zboża	legnicko-wrocławski	44,28	36,50	49,44
	jeleniogórsko-wałbrzyski	27,71	28,83	24,65
	woj. dolnośląskie	35,88	23,24	36,39
Ziemniaki	legnicko-wrocławski	210,00	256,67	200,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	236,67	258,75	220,00
	woj. dolnośląskie	230,00	258,18	216,67
Buraki cukrowe	legnicko-wrocławski	435,00	366,70	483,33
	jeleniogórsko-wałbrzyski	395,00	354,00	423,00
	woj. dolnośląskie	415,00	360,40	453,16
Rzepak	legnicko-wrocławski	28,50	25,00	23,83
	jeleniogórsko-wałbrzyski	20,00	20,75	18,00
	woj. dolnośląskie	24,25	22,88	20,69
Razem GO	legnicko-wrocławski	0,00	0,00	0,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	0,00	0,00	0,00
	woj. dolnośląskie	0,00	0,00	0,00
Łąki i pastwiska	legnicko-wrocławski	300,00	202,50	120,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	178,75	180,00	182,86
	woj. dolnośląskie	192,22	186,92	175,00
Razem UR	legnicko-wrocławski	0,00	0,00	0,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	0,00	0,00	0,00
	woj. dolnośląskie	0,00	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

skim przeważała trzoda chlewna (62,70%). Na Dolnym Śląsku również przeważała trzoda (48,80%). W obu regionach w całym województwie w grupie III udział drobiu wynosił ponad 26% (tab. 5).

Obsada inwentarza w SD/100 ha UR jest bardzo zróżnicowana. W regionie legnicko-wrocławskim w I grupie wynosiła 8,99 SD/100 UR, w II grupie – 30,71 SD/100 ha UR i najniższa była w III grupie – 3,46 SD/100 ha UR. W regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim w I grupie odnotowano 27,66 SD/100 ha UR, w II grupie – 16,94 SD/100 ha UR i była również najniższa w III grupie – 8,19 SD/100 ha UR.

Według Kopcia badane gospodarstwa charakteryzują się nastawieniem roślinnym. We wszystkich gospodarstwach intensywność organizacji produkcji roślinnej znacznie przewyższała intensywność produkcji zwierzęcej. Tak niskie wskaźniki intensywności wpływają na niską intensywność organizacji gospodarstw, która w żadnej badanej grupie nie przekro-

Tabela 5. Stan, obsada i struktura inwentarza żywego w badanych gospodarstwach

Wyszczególnienie		Grupa I 5,01-10,0 ha		Grupa II 10,01-30 ha		Grupa III 30,01-100 ha	
		%	SD/100 ha	%	SD/100 ha	%	SD/100 ha
Bydło	legnicko-wrocławski	3,31	2,49	21,95	15,10	10,66	2,01
	jeleniogórsko-wałbrzyski	9,21	12,84	39,01	14,85	35,24	7,25
	woj. dolnośląskie	6,79	7,68	28,04	14,99	23,50	4,68
Trzoda	legnicko-wrocławski	73,53	6,36	57,11	2,59	62,70	1,40
	jeleniogórsko-wałbrzyski	25,58	3,41	45,29	1,74	36,10	0,89
	woj. dolnośląskie	45,25	4,88	52,88	2,22	48,80	1,14
Drób	legnicko-wrocławski	23,16	0,14	7,48	0,02	26,65	0,04
	jeleniogórsko-wałbrzyski	17,90	0,15	15,25	0,04	28,65	0,05
	woj. dolnośląskie	20,06	0,15	10,26	0,03	27,69	0,05
Owce	legnicko-wrocławski	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	46,04	7,95	0,00	0,00	0,00	0,00
	woj. dolnośląskie	27,15	3,98	0,00	0,00	0,00	0,00
Konie	legnicko-wrocławski	0,00	0,00	13,47	13,00	0,00	0,00
	jeleniogórsko-wałbrzyski	1,28	3,31	0,45	0,33	0,00	0,00
	woj. dolnośląskie	0,75	1,66	8,81	7,61	0,00	0,00
Razem	legnicko-wrocławski	100,0	8,99	100,0	30,71	100,0	3,46
	jeleniogórsko-wałbrzyski	100,0	27,66	100,0	16,94	100,0	8,19
	woj. dolnośląskie	100,0	18,35	100,0	24,85	100,0	5,87

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

czyła 200 punktów. Kierunek produkcji roślinnej, poza regionem jeleniogórsko-wałbrzyskim o kierunku pastewno-zbożowym, ma kierunek zbożowo-pastewny. W grupie I można zauważyć, iż w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim kierunkiem produkcji zwierzęcej są owce. W pozostałych grupach, czyli II i III oraz I w regionie legnicko-wrocławskim i w województwie dolnośląskim produkcja zwierzęca jest wielokierunkowa (tab. 6).

Tabela 6. System gospodarczy

Wyszczególnienie		Grupa I 5,01-10,0 ha	Grupa II 10,01-30 ha	Grupa III 30,01-100 ha
Intensywność produkcji roślinnej	legnicko-wrocławski	124,46	120,82	148,74
	jeleniogórsko-wałbrzyski	126,33	113,39	116,81
	woj. dolnośląskie	125,36	117,33	133,07
Intensywność produkcji zwierzęcej	legnicko-wrocławski	23,84	61,86	9,07
	jeleniogórsko-wałbrzyski	56,32	43,73	21,32
	woj. dolnośląskie	40,11	54,15	15,31
Intensywność organizacji gospodarstw	legnicko-wrocławski	148,30	182,68	157,82
	jeleniogórsko-wałbrzyski	182,65	157,12	138,12
	woj. dolnośląskie	165,47	171,49	148,39
Poziom intensywności	legnicko-wrocławski	bardzo mały [0]	bardzo mały [0]	bardzo mały [0]
	jeleniogórsko-wałbrzyski	bardzo mały [0]	bardzo mały [0]	bardzo mały [0]
	woj. dolnośląskie	bardzo mały [0]	bardzo mały [0]	bardzo mały [0]
Nastawienie gospodarcze	legnicko-wrocławski	roślinne	roślinne	roślinne
	jeleniogórsko-wałbrzyski	roślinne	roślinne	roślinne
	woj. dolnośląskie	roślinne	roślinne	roślinne
Kierunek produkcji roślinnej	legnicko-wrocławski	zbożowo-przemysłowy	zbożowo-przemysłowe	zbożowo-przemysłowe
	jeleniogórsko-wałbrzyski	przemysłowo-zbożowy	zbożowo-przemysłowe	zbożowo-przemysłowe
	woj. dolnośląskie	zbożowo-przemysłowy	zbożowo-przemysłowe	zbożowo-przemysłowe
Kierunek produkcji zwierzęcej	legnicko-wrocławski	produkcja wielokierunkowa	produkcja wielokierunkowa	produkcja wielokierunkowa
	jeleniogórsko-wałbrzyski	owce	produkcja wielokierunkowa	produkcja wielokierunkowa
	woj. dolnośląskie	produkcja wielokierunkowa	produkcja wielokierunkowa	produkcja wielokierunkowa
Nazwa system	legnicko-wrocławski	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały
	jeleniogórsko-wałbrzyski	roślinny, przemysłowo-zbożowy, z owcami, bardzo mały	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały
	woj. dolnośląskie	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały	roślinny, zbożowo-przemysłowy, wielokierunkowy, bardzo mały

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wnioski

- Na podstawie analizy przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski:
- badane gospodarstwa są obiektami, które prowadzą działalność rolniczą na gruntach własnych i dzierżawionych lub tylko na gruntach dzierżawionych,
  - udział powierzchni dzierżawionej w ogólnej powierzchni gruntów w obu regionach i w województwie dolnośląskim jest największy w grupie obszarowej powyżej 30,01 ha; w regionie

- legnicko-wrocławskim wynosił 77,66%, w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim – 71,96%, a w całym województwie dolnośląskim – 74,76%,
- w strukturze zasiewów we wszystkich badanych grupach przeważają zboża, których udział waha się od 69,72 do 80,78% GO; dodatkowo w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim odnotowano duży udział w GO rzepaku, którego wartość oscylowała w okolicy 20%; intensywność produkcji roślinnej we wszystkich badanych grupach była poniżej 150 punktów,
  - w produkcji zwierzęcej występuje produkcja wielokierunkowa; w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim odnotowano również duży udział w I grupie owiec (46,04%); w każdej grupie także udział drobiu był znaczny i wynosił od 7,48 do 28,65%; obsada inwentarza żywego wahała się od 3,46 do 30,71 SD/100 ha UR w regionie legnicko-wrocławskim, od 8,19 do 27,66 SD/100 ha UR w regionie jeleniogórsko-wałbrzyskim oraz w przedziale 5,87-24,85 SD/100 ha UR w województwie dolnośląskim,
  - system gospodarczy we wszystkich badanych gospodarstwach to system roślinny zbożowo-przemysłowy.

Literatura

- Kopeć B.** 1985: Metodyka badań ekonomicznych w gospodarstwach rolnych. Skrypt nr 269. AR Wrocław.
Raport z działalności ANR w 2007. 2008: ANR, Warszawa.
Rocznik statystyczny województwa dolnośląskiego. 2008: US, Wrocław.
Rocznik statystyczny 2008. 2008: GUS, Warszawa.

Summary

The article presents the issue of farms development problematic based on agricultural leasing. The research was executed among the rural leasers in Lower Silesia. The reffer researched to the organisational structure of the farms.

Adres do korespondencji:

dr hab. Bożena Tańska-Hus, prof. UP
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Katedra Ekonomii i Zarządzania
Pl. Grunwaldzki 24a
50-363 Wrocław
tel. (0 71) 230 17 88
e-mail: bozena.tanska-hus@up.wroc.pl
e-mail: dorota.kowalik@up.wroc.pl